

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Jukka Piironen

”MENNÄÄN YHDESSÄ METSÄÄN”
Opas sijaishuoltoyksikön retkitoimintaan

Opinnäytetyö
Elokuu 2018

OPINNÄYTETYÖ
Toukokuu 2018
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tikkarinne 9
80220 JOENSUU
013 260 600

Tekijä
Jukka Piironen

Nimeke
"MENNÄÄN YHDESSÄ METSÄÄN"
Opas sijaishuoltoyksikön retkitoimintaan

Tavoitteenani oli kehittää retkiopas, jota voidaan käyttää ja soveltaa joustavasti lastensuojelulaitoksen tarpeisiin. Oppaan tavoitteena on antaa mahdollisuuksia huomioida kulloisenkin ryhmän tarpeet, erilaiset kohteet ja vaihtuvat vuodenaajat. Elämyksellisten seikkailukasvatusmenetelmien positiivinen vaikutus ryhmän toimintaan on todettu monissa erilaisissa yhteisöissä. Ne tarjoavat mahdollisuuden kokea tunnetta onnistumisesta, oman olemisen, toiminnan sekä ryhmänä olemisen ja toimimisen suhteen. Sijaishuollon asiakkaille ne tarjoavat mahdollisuuden turvallisiin kokemuksiin, joita he eivät välttämättä muuten voisi kokea. Näitä kokemuksia heidän on mahdollista hyödyntää kaikissa elämän vaiheissa.

Materiaalin opinnäytetyöhöni olen kerännyt laitoksen ohjaajien avoimella haastattelulla ja teorian tiedolla. Nykypäivän lasten ja nuorten fyysinen maailmankuva on suppea, koska monen vapaa-aika kuluu elektronisen viihteen ja sosiaalisen median luoman ympäristön parissa. Tällöin kokemuspohja omasta itsestä suhteessa ympäristöön saattaa jäädä puutteelliseksi ja omia voimavaroja ei välttämättä tunnisteta. Tässä suhteessa useat lastensuojelun asiakkaat ovat vieläkin heikossa asemassa.

Opinnäytetyön tekemisen aikana saamieni tietojen pohjalta tein retkioppaan lastensuojeluyksikön käyttöön. Oppaan avulla ohjaajilla on matalampi kynnyksensä ryhtyä järjestämään elämyksellisiä retkiä sijaishuoltonuorille.

Kieli
Suomi

Sivuja 29

Asiasanat

Ryhmä, turvallisuus, seikkailu, sosiaaliset taidot, kiintymyssuhde

OPINNÄYTETYÖ
Toukokuu 2018
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tikkarinne 9
80220 JOENSUU
013 260 600

Authors
Jukka Piironen

Title
"WE GO ALONG WITH THE WOODS"
Guide to tour activities for foster care unit

Commissioned by
Child welfare department Arianne

My goal was to develop a functional guide that can be used and flexibly applied to the needs of the Child Welfare Centre. The guide I have developed makes it possible to consider the needs of different kinds of groups, different destinations as well as changing seasons. The use of adventure education methods has been proven to have a positive impact on the group work. These methods provide an opportunity for the individuals to experience the feeling of success: the feeling that is important for the individuals as such but also when they are acting as group members. For child welfare clients, the adventure education methods provide an opportunity for safe experiences that they might not otherwise experience. Such experiences can be utilised at the different stages of life.

I have collected material to my thesis with open interview conducted to colleague child welfare workers and theory knowledge. The physical world view of the children and young people of today are much narrower than it used to be. They are spending an increasing amount of their free time in the world of electronic entertainment as well as using social media. In that case, their relationship to the environment may be inadequate, nor are they able to identify their own strengths. Here the child welfare clients can be in an even weaker position than others.

On the information I received from those sources I created a tour guide for use of the foster care unit. With tour guide help child welfare worker's is easier to arrange experimental excursions to foster care children's.

Language

Finnish

Pages 29

Keywords

group, safety, experience, social skills, attachment

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Lastensuojelun sijaishuollon asiakkaat	6
2.1	Sijaishuollon asiakkuus	6
2.2	Sijaishuollon asiakkaat	7
3	Yhteisön merkitys sijaishuollon kasvatuksessa	8
3.1	Turvalliset kasvuolosuhteet	8
3.2	Kiintymyssuhteen merkitys lapsen kehitykselle	9
3.3	Sosiaalisten taitojen merkitys lapsen kehitykselle	10
3.4	Ahdistuksen ja stressin vaikutus lapsen kehitykselle	11
4	Elämypedagogiikka	12
4.1	Elämypedagogiikan tarkoitus nuorille	12
4.2	Elämyksen tarkoitus	13
5	Ryhmädynamiikka	14
5.1	Ryhmän muodostuminen	14
5.2	Osallisuus toiminnassa	16
6	Seikkailu- ja elämypedagogiikasta tehtyjä tutkimuksia	17
7	Opinnäytetyön tarkoitus ja toimeksiantaja	18
8	Toiminnallinen opinnäytetyö	18
8.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	18
8.2	Prosessin kuvaus	19
8.3	Opinnäytetyön tiedonkeruumenetelmä	21
8.4	Avoimen haastattelun tulokset	22
9	Pohdinta	23
9.1	Opinnäytetyön tuotos	23
9.2	Luotettavuus ja eettisyys	23
9.3	Oppiminen ja ammatillinen kasvu	25
9.4	Retkioppaan arviointi	25
	Lähteet	27

Liite 1 Avoin haastattelu

Liite 2 Retkiopas

1 Johdanto

Kerron opinnäytetyössäni sijaishuollon asiakkaista ja asiakkuudesta yksikössä sekä yhteisön ja aikuisten merkityksestä turvallisissa kasvuolosuhteissa. Käyn läpi myös kiintymyssuhteen vaikutusta lapsen kehityksessä ja elämyksen sekä seikkailun korjaavasta vaikutuksesta kiintymyssuhde vaurioissa. Selostan elämys- ja seikkailupedagogiikan merkityksellisuyttä sijaishuoltonuorille sekä ryhmän kehityksen vaiheita, ryhmäytymistä ja nuorten osallisuutta.

Olen keskittynyt opinnäytetyössäni elämys- ja seikkailupedagogiikkaan sekä ryhmädynamiikkaan. Tuotoksena opinnäytetyössäni syntyi retkiopas. Retkioppaan tarkoitus on uudistaa yksikön retkeily- ja seikkailutoimintaa ja innostaa ohjaajia järjestämään nuorille retkiä.

Seikkailukasvatus on todettu hyödylliseksi tavaksi sosiaalisten, emotionaalisten ja psyykkisten haasteiden sekä syrjäytymiskierteen välttämiseksi. (Karppinen 2010, 9.) Vaativien nuorten sijaishuollossa pitäisi olla mahdollista hyödyntää elämyspedagogiikkaa kasvatustyön apuna. (Lastensuojelun käsikirja, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2017).

Seikkailulla on taipumus herättää ihmisessä mielihyvää, jännitystä ja vapautumisen tunnetta. Entuudestaan tuntemattomiin ja odottamattomiin tilanteisiin vievä seikkailu tuo osallistujalle uusia kokemuksia ja hänen täytyy luoda tai muovata uusia tapoja suhtautua, huomatessaan, etteivät entiset tai totut mallit toimi. (Telemäki & Bowles 2001, yhteenveto 2).

Toiminnallisen opinnäytetyöni kohderyhmänä olivat lastensuojelun sijaishuollon asiakkaat. Asiakkaina olevat nuoret ovat pitkäaikaissijoitettuja ja heidän arkensa sekä koulunkäyntinsä lastensuojelulaitoksessa pyritään rauhoittamaan säännöllisellä päivärhythmillä ja asetettujen rajojen avulla, joiden noudattamisesta työyhteisö yhdessä huolehtii. Luontoa ja seikkailua käytetään yksikön kasvatusten menetelminä Ariannessä, ja yksikössä on herännyt tarve kehittää näitä toimintoja. Luonnon ja seikkailun on havaittu rauhoittavan ja tuovan hyvää oloa yksikön nuorissa ja vaikuttavan positiivisesti arjen sujumiseen. (Santala 2017.)

2 Lastensuojelun sijaishuollon asiakkaat

2.1 Sijaishuollon asiakkuus

Lapsen oma käyttäytyminen voi vaarantaa lapsen kehitystä tai terveyttä ja johtaa sijoituspäätökseen esimerkiksi silloin, kun lapsi on toistuvasti luvatta pois kotoa tai karkailee taikka vastustaa kodin sääntöjä muutoin tavalla, joka johtaa lapsen kehitykselle tai terveydelle vaaraa aiheuttaviin tilanteisiin. Lapsen päihdekokeilut tai näpistely ovat myös tekijöitä, jotka aiheuttavat toistuessaan vaaraa lapsen kehitykselle tai terveydelle ja niihin on aina puututtava. Lapsen koulunkäymättömyys on pitkittyessään myös lapsen kehitykselle ja terveydelle vaaraa aiheuttava tekijä, muun muassa siksi, että se voi johtaa lapsen syrjäytymiseen sekä hänen sosiaalisen ja älyllisen kehityksensä vaarantumiseen. Lapsen kehitys tai terveys voi vaarantua myös siksi, että lapsella ei ole koulun ulkopuolella ikätasonsa mukaista elämää ja kontakteja, esimerkiksi tietokoneella pelaamisen johdosta. Lapsen itsetuhoiset puheet tai käyttäytyminen muodostavat myös ilmeisen riskin hänen kehitykselleen tai terveydelleen. Usein lapsen omaa kehitystään tai terveyttään vaarantavaan käyttäytymiseen liittyy myös lapsen hoidosta vastaavan henkilön keinottomuus auttaa, ohjata tai rajata lasta tilanteen korjaamiseksi. (Araneva 2016, 163–164.)

Lastensuojelun asiakkuuden edellytyksenä on lapsen tai hänen kehityksensä vaarantuminen, jota ei voida osoittaa pelkästään tarkemmin määrittelemättömällä lastensuojelullisella huolella kasvuolosuhteista, vanhemmuudesta tai lapsen rajattomuudesta. Lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Toimenpiteiden tarkoituksena on ehkäistä yhteistoiminnassa lapsen ja perheen kanssa kasvuolosuhteista tai lapsen omasta käyttäytymisestä aiheutuvaa vahingollista vaikutusta lapsen kehitykselle. (Araneva 2016, 173.)

”Lapsi on otettava huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, jos puutteet lapsen huolenpidossa tai kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä”. (Lastensuojelulaki 2007.)

Tampereen ympäristössä tehdyn selvitystyön mukaan sijaishuoltoon johtaneista syistä korostuvat eniten heikko vanhemmuus ja huoltajien päihdetausta. Muita yleisiä syitä ovat perheen sisäiset ristiriidat, lapsen omat päihde- ja mielenterveysongelmat, itsensä vahingoittaminen sekä perheessä koettu väkivalta. Myös sikiön kehitykseen vaikuttavat tekijät voivat olla sijoitukseen johtavia syitä. Näissä tapauksissa kyse on yleensä riskiä aiheuttavien tekijöiden kasaantumisesta ja heikommista elinoloista yleensä. Vanhempien mielenterveysongelmat korostuvat ja alentunut työkyky liittyy problematiikkaan. (Neuvonen 2016, 16.)

2.2 Sijaishuollon asiakkaat

Sijoitettavien lasten ikä on nykyään korkeampi ja voidaankin usein puhua jo nuorista. Sijoituksen myöhästyminen tarkoittaa monesti sitä, että ongelmat ovat kasvaneet moninaisimmiksi ja epävakaisten kasvuolosuhteiden jatkuminen on myös syventänyt niitä. Somaattiset, neurologiset sekä psyykkisen puolen sairaudet korostuvat ja yleinen terveydentila sijoitetuilla lapsilla on keskivertaista huonompi kansallisesti mitattuna. Nämä asiat vaikuttavat sijoitettujen lasten elinajan odotukseen. Yksi tärkeimmistä tehtävistä sijoituksessa on koota tietoa lapsen aiemmista tutkimuksista ja diagnooseista. Näin päällekkäisyydet vältetään ja vielä tekemättömät lapsen kannalta tärkeät tarvittavat tutkimustoimenpiteet saadaan tehdyksi. Kiintymyssuhteiden ja psyykkisen terveydentilan tunnistaminen sijoitusprosessissa on tärkeää. Sijoitettu lapsi vie mukanaan sijoituspaikkaan aiemmin oppimansa ihmissuhdemallit, jotka usein vaikuttavat negatiivisesti lapseen. Tämän tiedostaminen ja ammatillinen suhtautuminen sijoituspaikassa mahdollistaa uusien ja turvallisten kiintymyssuhdemallien kehittymistä lapselle. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 148–149.)

Lapsen ongelmakäyttäytyminen voi olla avun ja muutoksenhakemista vaikeisiin tilanteisiin tai asioihin hänen elämässään. Oireilu, joka ilmenee psyykkisinä tai käytöshäiriöinä voi olla osoitus lapselta avun tarpeeseen. Normaalissa kehityksessä lapsen kasvuympäristön tehtävänä on huomata nämä alussa pienet muutokset lapsessa ja reagoida niihin. Ongelmien jäädessä huomiotta ne pitkittyvät sekä kärjistyvät eikä lapsi osaa jäsentää itseään ja elämäänsä. (Schulman, Kalland, Leiman & Siltala 2007, 112.)

3 Yhteisön merkitys sijaishuollon kasvatuksessa

3.1 Turvalliset kasvuolosuhteet

Raution kertoo tutkimuksessaan havainnosta, jonka mukaan mitä vaikeammat ja traumaattisemmat lapsen kasvuolosuhteet ovat olleet, sitä tiukemmin lapsi pitää kiinni omaksumistaan selviytymisstrategioista ja tavoistaan olla suhteessa toiseen. Sijaishuollossa lapsen aiemmin omaksumat toimintamallit saavat mahdollisuuden muuntautua. Se tarvitsee kuitenkin onnistuakseen hyväksymistä ja tukea jopa vuosien ajan. Kun lapsi voi kokea turvallista kiintymistä aikuisiin, se auttaa häntä omaksumaan omat taitonsa sekä voimavaransa subjektina ja voi kokea olevansa aikuisten suojelun arvoinen. (Rautio 2004, 1.)

Turvallinen kasvuympäristö edistää ja turvaa lapsen kehittymistä. Se myös parantaa yleistä hyvinvointia, kognitiivisten tietojen, taitojen sekä asenteiden normaalia kasvua. Lapsen kasvussa aikuisten turvallinen ja huolta pitävä läsnäolo on tärkeää. (THL 2018.)

Jo pienenä otamme omaksemme lähiyhteisömme kielen, asioiden merkitykset, keinot ja käytännöt. Yhteisön osana oleminen on usein niin itsestään selvää, ettei sitä edes huomaa, kunnes joutuu jollakin tavalla eroon yhteisöstä. Kuuluminen yhteisöön toteutuu vuorovaikutuksessa toisten yhteisössä olevien kanssa. (Kopakkala 2005, 30.)

Arki voidaan aikuisten toimesta rakentaa turvalliseksi ja viihtyisäksi käyttämällä hyväksi yhteisöllisiä mahdollisuuksia. Yhteisö toimii, mikäli siellä on kaikkien tiedossa arvot, normit, tavat, säännöt ja kaikilla on yhteinen tapa toimia arjessa turvallisesti. (Hurme & Kyllönen 2014, 44.)

3.2 Kiintymyssuhteen merkitys lapsen kehitykselle

Jos lapsella ei ole ollut kasvunsa aikana aikuista, joka olisi ollut tarpeeksi turvallinen ja olisi ollut mukana lapsen apuna tutkimassa ympäröivää maailmaa, ympäristön tutkiminen voi jäädä vähiin ja lapsi saattaa muuttua passiiviseksi ympäristöönsä kohtaan. Tällaisessa tilanteessa lapsi tarvitsee aikuisen tuekseen maailman tutkimiseen. Aikuisen tehtävänä on tällöin mahdollistaa luovuus ja toimia lapsen ohjaajana ja tukijana. Lapsi tarvitsee tuekseen turvallisen aikuisen, jolle voi turvallisesti kertoa, mitä ajattelee ja tuntee. (Känkänen 2006, 138.)

Jäsentymätön kiintymyssuhde saattaa ilmetä monin tavoin pelokkuutena, ahdistuneisuutena tai vaikka aggressiivina. On todettu, ettei asiakkaan iällä ole merkitystä, kun hän tiedostamattaan muodostaa kiintymyssuhteen häntä hoitavaan ammattilaiseen. Tähän ammattilaiseen peilautuvat helposti kokemukset aiemmista kiintymyssuhteista, olivat ne millaisia hyvänsä. Kun on ymmärrystä kiintymyssuhteen teoriasta, voi havaita asiakkaissa sekä itsellään käytössä olevia strategioita ja toimia niiden mukaisella tavalla. Voikin todeta, että välttelevästi kiintyneiden asiakkaiden kanssa yritetään etsiä tapoja, joilla saadaan ote heidän tunteisiinsa ja niiden esittämiseen. (Pajulo, Salo & Pyykkönen 2016, 81.)

Haasteellisesti käyttäytyvät lapset ja nuoret etsivät tekemisensä ja olemisensa rajoja kokeilemalla kykeneekö aikuinen vastaamaan heidän tarpeisiinsa. Lasten toiminnan tarkoituksena on varmistaa, että aikuinen on ja pysyy turvallisena, vaikka kaikki tai vain yksi lapsi häntä kokeilisi. Tärkeää on olla tällöin aikuinen, joka asettaa rajat kunnioittaen lasta ja ryhmää. Jollei aikuinen hallitse ryhmää, tämä näkyy lapsissa turvattomuuden tunteena. (Hurme & Kyllönen 2014, 37.)

Vauvalla on heti synnyttyään tahto tavoitella kontaktia toisiin ihmisiin saavuttaakseen turvan ja pysyäkseen elossa. Mentaalisen tasapainotilan sekä oikeanlaisen minäkäsityksen oikea kehitys on tärkeimpiä asioita, joita terveellä kiintymyssuhteella saavutetaan lapsen kehittyessä. Se on tunnepohjainen side, joka alkaa kehittyä jo ensimmäisten elinkuukausien aikana. Häiriöt tässä suhteessa vaikuttavat haitallisesti lapseen tulevaisuudessa. Kun lapsi saa vastinetta tarpeilleen oikein ja tarpeeksi, auttaa se lasta tulevaisuudessa muodostamaan ihmissuhteita, säännöllistä elämänrytmiä ja aikanaan oikeanlaisen kiintymyssuhteen omien lastensa kanssa. (Hakamaa & Palovaara 2013, 19.)

3.3 Sosiaalisten taitojen merkitys lapsen kehitykselle

Lapsi rakentaa itsestään kuvaa vuorovaikutuksessa häntä ympäröivän sosiaalisen todellisuuden kanssa, joka koostuu hänelle tärkeistä ja merkityksellisistä ihmissuhteista. Lapsen kokonaisvaltainen kehitys tukeutuu hyvin vahvasti hänen ja hänen ympärillään olevaan sosiaalisen todellisuuden vuorovaikutukseen. Vain tällä tavoin lapsi pääsee osaksi erilaisia sosiaalisia yhteisöjä. Yhteisön jäsenenä oleminen voi tukea tai haitata vuorovaikutustaitojen kehittymistä. Ilman vuorovaikutusta ihminen ei kykenisi ilmaisemaan itseään, omia ajatuksiaan, tunteitaan ja kokemusmaailmaansa. Näin ihmisellä on mahdollisuus tulla ymmärretyksi ja näin ollen myös ymmärtää toisia. (Ahonen 2017, 59.)

Lapsuus ja nuoruus ovat tärkeää aikaa ympäristöherkkyyden kehittymiselle. Ympäristöherkkyys on tunnepitoista suhtautumista luontoon. Sen kehittyminen edellyttää, että luonnon havainnointiin ja kokemiseen käytetään eri aisteja. Lasten tunnetaidot ovat nykyisin yhä useammin heikkoja. Koulussa esiintyy kiusaamista ja yhteistyöongelmia. Näitä asioita nousee esiin, koska lapset eivät koe empatiaa toisia kohtaan. (Latomaa & Karppinen 2010, 165.)

Sosiaalinen osallisuus on tavoite, jonka jokainen lapsi haluaa saavuttaa. Ristiriitaista on, että lapselle on haasteellista päästä osalliseksi omaan vertaisryhmäänsä, jos hänellä ei ole tarpeeksi tunne-elämän valmiuksia. Lapset, jotka kohtaavat poissulkemista ryhmän taholta, ovat huomattavasti aggressiivisempia kuin ne, jotka pääsevät ryhmään mukaan. Tällaisten lasten aggressiivinen käytös jatkuu ja voimistuu, jolloin myös ryhmän taholta tapahtuva poissulkeminen jatkuu. Sosiaalisilla taidoilla on suuri merkitys lapsen tulevaan koulumenestykseen ja oppimismotivaatioon. (Ahonen 2017, 31.)

Lapsen kehityksen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että hän voi kokea turvallista läheisyyttä, turvallisia erotilanteita ja turvallisia jälleennäkemisiä. Lapsi tarvitsee rinnalleen aikuisen, joka on kiinnostunut lapsen ajatuksista ja tunteista, kykenee tarjoamaan hänelle läheisyyttä tarpeen mukaan ja auttaa muodostamaan eheän jatkumon hänen kokemuksistaan ja elämästään. Toisin sanoen lapsi tarvitsee aikuisen, joka muistelee hänen kanssaan menneisyyttä, tuo ymmärrystä nykyisyyteen ja luo hänen kanssaan tulevaisuuden mahdollisuuksia. (Kalland & Sinkkonen 2011, 210–211.)

Lapsi luo itselleen korvaavia menetelmiä toimia, jos hän ei ole saanut niitä kasvuympäristöstään. Kateellisuudella haetaan jotain sellaista, mistä on itse jäänyt vaille. Suuruusharhat ja ylpeys ovat kehittymättömän itsetunnon paikkaajia ja itsekeskeisyys on seurausta turvattomasta lapsuudesta. Lapset, jotka ovat kasvaneet ilman turvaa ja aikuista, harhailevat elämässään loputtomasti sekä etsivät huomiota kaikin keinoin. Kun lapsi ei ole kontaktissa ikätoverihinsa tai kokee kaltoinkohtelua, hän varttuu ilman, että oppii sosiaalisen kanssakäymisen taitoja. Ilman näitä on vaikeaa pärjätä elämässä ja olla yhteiskunnan jäsen. (Lagerstedt 2018, 1–2.)

3.4 Ahdistuksen ja stressin vaikutus lapsen kehitykselle

Ahdistuksen tiedetään saavan juurensa aiemmin koetusta stressin kokemuksesta sekä psyykkisestä kuormituksesta. Tämä on ikään katsomatta automaatio, kun jokin tilanne on henkilön mielestä uhkaava ja kun mieli ei pysty enää käsittelemään eikä sietämään jotain tapahtumaa tai asiaa.

Reaktion tarkoitus onkin varoittaa jostakin. Psykoanalyttisen teorian mukaan ylitsepääsemättömät tunteet ja niiden hallinta sekä esiin ottaminen ovat keskeisiä asioita, kun psyykkisiä oireita ja psyykkistä kehitystä ryhdytään normalisoimaan. (Mankinen 2008, 111.)

Käyttäytymistutkimuksissa on todettu stressin vaikutuksina emotionaalisen säätelyn heikentyminen, kognitiivisten taitojen aleneminen sekä ahdistuneisuuden lisääntyminen. Monissa tutkimuksissa on todettu äidin raskausajan stressin altistavan persoonan muuntumiseen. Tämä stressitila voi aiheuttaa myös lapsille alentunutta stressinsietokykyä ja madaltunutta kynnystä sairastua somaattisiin sairauksiin. (Lehtola 2014, 9.)

4 Elämyspedagogiikka

4.1 Elämyspedagogiikan tarkoitus nuorille

Elämyspedagogiikalla tarkoitetaan suunnitelmallista sekä tavoitteeseen tähtäävää aktiviteettia. Luonnon tarjoamia mahdollisuuksia käytetään kokemukselliseen oppimiseen itse koetun tapahtuman kautta. Samalla ryhmä tarjoaa turvallisen ympäristön ja tukensa niin, että osallistujat voisivat kokea seikkailun sekä elämyksellisyyden tunteen. (Asela 2011, 14).

Seikkailu- ja elämystoiminnan merkitys voidaan jakaa neljään eri osioon. Virkistäytymisellä pyritään vaikuttamaan osallistujiin tunnetasolla ja saavuttamaan energisyyttä ja hyvää oloa. Kouluttautumisella vaikutetaan ajatuksiin, asenteisiin sekä tiedostamiseen ja uuden tiedon saamiseen. Kehityksellinen näkökulma on käytökseen vaikuttamista ja uusien toimintatapojen oppimista. Terapeuttisuus pyrkii haitallisen käytöksen hallintaan ja muokkaamiseen sekä uusien selviytymiskeinojen saavuttamiseen. (Lindholm & Väisänen 2010, 193.)

Elämyspedagogiikan kasvatuksellisenä pyrkimyksenä ovat olleet henkinen kasvu, oikeudenmukaisuus, asioista huolehtimaan oppiminen ja henkinen vahvuus. Tunteiden oikeanlainen suuntaaminen tekemiseen sekä taito ylittää itsensä päämäärän saavuttamiseksi ovat seurausta aidoista kokemuksista ja tässä pelkkä tiedon hallinta ei riitä. Myös itseluottamuksen kasvu, pettymykset ja niiden sietämään oppiminen ovat elämyspedagogiikan perimmäisiä tarkoituksia. (Marttila 2010, 26.)

Positiivisen palautteen avulla nuoren oma käsitys itsestään ja itsetunto voivat vahvistua, mikä samalla vaikuttaa nuoren motivaatioon ja haluun toimia oikein. Aikuisen tehtävänä on luoda nuorelle onnistumisen mahdollisuuksia ja antaa näistä tilanteista positiivista palautetta. Jokaisen nuoren tulisi saada myönteistä palautetta toiminnastaan ja saada onnistumisen kokemuksia. Haasteellisesti käyttäytyvä nuori on tottunut saamaan omasta toiminnastaan lähes aina negatiivista palautetta. Nuori voi tarvita suuren määrän toistoja aikuisen antamasta myönteisestä palautteesta, ennen kuin kykenee muuttamaan toimintaansa positiivisempaan suuntaan. Myönteisen palautteen kautta nuori voimaantuu ja oppii toimimaan hänelle haasteellisissa tilanteissa sekä hänen itsetuntonsa ja minäkuvansa vahvistuvat. (Hurme & Kyllönen, 106.)

4.2 Elämyksen tarkoitus

Marttilan mukaan seikkailu- ja elämyspedagogiikka kohottaa itsetuntoa, itseluottamusta ja yhteistyötaitoja. (Marttila 2016, 5).

Seikkailun onnistumisessa ohjaajien roolilla on iso vaikutus. Ohjaajien täytyy varmistaa seikkailijoiden fyysinen ja psyykinen turvallisuus ja luoda ilmapiiri, jossa konfliktit eivät pääse kärjistymään ja osallistujien on mahdollista osallistua täysipainoisesti seikkailuun. Ohjaajien hyvät ammatilliset taidot tuovat varmuutta ja turvallisuutta, kun he osaavat pysytellä ajan tasalla tapahtumista sekä puuttua ajoissa ja oikea-aikaisesti tilanteisiin. Kokenut ohjaaja osaa ratkaista ylitsepääsemättömiltä tuntuvat tilanteet, ja näin toimiessaan ohjaajat mahdollistavat ryhmän sisäisen eheytyksen ja antavat mahdollisuuden luoda syvempää luottamusta osallistujien välisiin suhteisiin. (Telemäki & Bowles 2001, yhteenveto 2.)

Seikkailukasvatusta voi toimivasti määritellä kasvatustoimintana. Siinä pyritään elämyksellisten keinojen kautta, täysivaltaisesti ja moniulotteisesti luomaan edellytyksiä kasvatuksellisten prosessien käynnistymiselle. (Karppinen 2010, 118.) Kokemuksellinen eläytyminen ja toiminnallisuus voivat auttaa minä- ja luontoyhteyden kokemisessa (Forsberg, Ritola-Koskinen & Törrönen 2006, 138).

5 Ryhmädynamiikka

5.1 Ryhmän muodostuminen

Ryhmädynamiikalla tarkoitetaan ryhmässä olevaa potentiaalista toimintakykyä, joka saattaa olla yksittäisen ryhmäläisen kannalta hyvin olennaista. Ryhmädynamiikka muodostuu ryhmäläisten välisestä tiedonvälityksestä ja viestinnästä. Ryhmän jäsen haluaa kuulua ryhmään ja liittyä sen jäseniin, mutta turvallisesti niin, ettei kukaan loukkaannu, menetä kasvojaan tai jotain vielä vakavampaa. Ihminen kykenee tutustumaan vain yhteen ryhmän jäseneseen kerrallaan. Näin ollen ryhmän muodostuminen tarvitsee aikaa tapahtuakseen turvallisesti ja mahdollisuuden olla keskinäisessä vuorovaikutuksessa. (Kopakkala 2005, 37.)

Ryhmädynamiikka kehittyy erilaisten ryhmäprosessien vaikutuksesta. Dynamiikkaa käynnistäviä tekijöitä ovat tunnetilat, impulssit, ärsykkeet sosiaalisessa kanssakäymisessä ja ympäristö. Ryhmän dynamiikka on tekijä, joka säätelee ryhmässä monia sen sisäisiä toimintoja. Ryhmän sisäisessä vuorovaikutuksessa ja sen dynamiikassa tapahtuvat muuttujat saavat aikaan roolien muotoutumisen ryhmässä. Roolit ja niiden sisältö, sekä merkityksellisyys määräytyvät ryhmässä olevien tavoitteiden ja asetettujen päämäärien mukaisesti. Ryhmän jäsenten keskinäinen vuorovaikutus huolehtii kahdesta tehtävästä: se pitää huolta ryhmän yhteisten päämäärien saavuttamisesta ja sekä luo että ylläpitää riittävää yhdistävää kiinteyttä ryhmän koossa pysymiseksi. (Kauppila 2005, 92.) Aikuisen ja lapsen välisessä kommunikoinnissa on tärkeintä, että vuorovaikutus on luonnollista ja miellyttää molempia osapuolia (Forsberg, Ritola-Koskinen & Törrönen 2006, 139).

Ryhmän toiminnan ensimmäisessä vaiheessa ryhmällä ei yleensä ole tavoitteita selvillä, normeja etsitään ja roolien muodostumisesta ei ole selkeää kuvaa. Ryhmäläiset odottavat toisten tekevän aloitteita ja etsivät omaa paikkaansa ryhmässä. Ryhmäytymisen aikana ryhmän jäsenille alkaa kehittyä tarkoitukseen sopivia rooleja. Ryhmäytyminen antaa mahdollisuuden hyvälle ryhmä hengelle. Toisessa vaiheessa voi ilmetä erilaisia yhteensovittamisen ongelmia. Ryhmäläisten erilaisuus ja toisistaan poikkeavat näkemykset voivat saada esille ongelmia, jotka pitäisi kyetä ratkaisemaan rakentavasti. (Kopakkala 2005, 62–83).

Vuorovaikutuksen onnistuminen tarvitsee riittävää selkeyttä ryhmän jäsenten välisistä rooleista. Roolit ovat vastavuoroisia käyttäytymiskokonaisuuksia, jotka luovat ihmisten väliseen elämään ennustettavuutta ja ymmärrettävyyttä. (Kopakkala 2005, 56.)

Ryhmällä täytyy olla joku, joka vastaa sen olemassaololle välttämättömistä tehtävistä pystyäkseen toimimaan. Ryhmälle on tärkeää suunnan tietäminen, päätösten tekeminen ja tulevaisuuden kuvien luonti. Työnjako ja toimintaprosessien syntyminen mahdollistuvat toimivalla sisäisellä organisaatiolla. Ohjaajan antama palaute ohjaa toimintaa pois väärästä suunnasta ja mahdollistaa työnjaon. Ilman saamaansa palautetta ryhmään kuuluva ei voi olla varma, toimiiko hän työnjaon mukaisesti. Ilman tätä palautetta sisäinen työnjaon toimivuus heikkenee nopeasti. Ryhmä tarvitsee toimiakseen erilaisia resursseja ja niitä täytyy jonkun hankkia. Tarpeellisen tiedon jakaminen ryhmän kesken sekä tieto ryhmässä vallitsevasta tilanteesta, että ulkoisista olosuhteista ovat edellytys tavoitteelliselle toiminnalle. Tyypillisesti ryhmän johtaja ottaa yleensä hoitaakseen tällaiset tehtävät. (Kopakkala 2005, 89.)

5.2 Osallisuus toiminnassa

Osallisuudesta voidaan puhua päämääränä ja menettelytapana. Nuoren osallistaminen ja kuulluksi tuleminen kuuluvat laadultaan hyvään asiakastyöhön sekä edistävät demokratiaa. Nuoren, joka tuntee olevan merkityksellinen itseensä vaikuttavien asioiden hoitamisessa sekä päätöksenteossa, on helpompi pitää itseään elämänsä asiantuntijana. Sosiaalityössä osallisuutta voidaan käyttää keinona tavoitteiden saavuttamiseen, esimerkkinä voimaantuminen.

Osallisuus merkitsee jonkin muutoksen alkamista, siihen mukaan lähteminen ja sen hyväksyntä eivät ole automaatio. Osallisuuteen liittyy paljon ennestään tuntemattomia ja hahmottamattomia asioita. Se on myös demokraattisen yhteiskunnan osa-alue ja turvaa yhtenäiset näkymät omiin asioihin vaikuttamiseen ja päätöksiin osallistumiseen. Yksi osallisuuden vaikutuksista on valta-asemien tasoittuminen. Passivoitunut nuori on enemmän muiden päätösten armoilla, kun taas vastuuta kantava ja osallistuva nuori on osallisena itseään koskevissa asioissa. (Seppänen 2010, 18)

Ryhmäläisten osallistamiselle tulisi antaa suurta painoarvoa jo suunnitteluvaiheessa. Ryhmäläisten mahdollisuus osallistua lisää heidän sitoutumistaan ja motivoitumistaan toimintaan. Tavoitteena osallistamisessa on, että ryhmäläiset sitoutuvat toimintaan ja tahtovat vaikuttaa asioiden sujumiseen sekä ottaa vastuun myös seurauksista. (Kalliola, Kurki, Salmi & Tamminen-Vesterbacka 2010, 75–76.)

6 Seikkailu- ja elämyspedagogiikasta tehtyjä tutkimuksia

Wideniuksen (2017) opinnäytetyössä on pyritty kehittämään seikkailukasvatukseen työkalua, joka ”selkeyttää ja jäsentää laadukkaan seikkailukasvatustoiminnan kokonaisuutta” lasten ja nuorten parissa työskentelevien toimijoiden välille ja haluttu luoda ”ominaisuuksia ja toimintaa ohjaavia arvoja”. Wideniuksen opinnäytetyössä on selvitetty seikkailukasvatuksen lähtökohtia eri näkökulmista ja työvälineinä on käytetty kyselylomakkeita ja työpajatoimintaa. Tuloksien mukaan Suomessa tapahtuva seikkailukasvatus ja sen eri muodot ovat yhteisöllispainotteisia ja pyrkivät myötävaikuttamaan koko elämänkaaren kestävään oppimiseen, oppimisen kannustamiseen, osallisuuteen ja subjektiivisuuden vahvistamiseen seikkailukasvatuksen avulla. (Widenius 2017, 2.)

Ala-Pöntiön (2014, 12) mukaan ”seikkailukasvatus on kokonaisvaltainen lähestymistapa ihmisen kehitykseen”. Ala-Pöntiö kertoo seikkailun kasvatemuotona vaativan lujaa ammattitaitoa ja ryhmädynamiikan hallitsemista. Myös ryhmän kasvamista erilaisten harjoitteiden tekemisen ja asiantiedon lisääntymisen myötä on käsitelty ja todettu niiden vaikuttavan positiivisesti ryhmän kehitykseen. Ala-Pöntiön opinnäytetyö nojaa paljolti teoriaan ja jossain määrin tekijän omaan aiempaan kokemukseen. Työkaluna on käytetty myös työn tilaajan väliarvioita työn etenemisestä. Opinnäytetyön tuloksena on kansio, josta ohjaajat voivat kerätä sopivia pelejä, leikkejä ja harjoitteita seikkailukasvatukseen työssään (Ala-Pöntiö 2014, 12.)

7 Opinnäytetyön tarkoitus ja toimeksiantaja

Opinnäytetyön tarkoitus oli uudistaa yksikön retkeily- ja seikkailutoimintaa ja innostaa ohjaaja järjestämään nuorille retkiä. Kehittämistehtävänä oli tuoda seikkailu- ja elämyspedagogiikkaa käytännön työhön. Tuotos opinnäytetyössäni on retkiopas. Asiakasryhmänämme ovat nuoret, joiden on moniammatillisissa palaverissa ajateltu hyötyvän kokemuksellisesta ja elämyksellisestä toiminnasta.

Teen opinnäytetyöni Perhekuntoutuskoti Arianneen Tohmajärvelle, jossa työskentelen. Perhekuntoutuskoti Arianne on lastensuojelulaitos ja on toiminut vuodesta 1997. Laitoksessa on 14 asiakaspaikkaa. Vakituisten henkilökunnan määrä on 12, joilla useimmilla on pitkä lastensuojelualan työkokemus. Ariannen arjessa noudatetaan säännöllistä päivärytmiä. 'Arjessa keskitytään normaalin arjen sujumiseen esimerkiksi ruuan valmistukseen, vaatehuoltoon, läksyihin, siivoukseen ja harrastamiseen nuorten kanssa. Asiakkaina Ariannessä on huostaanotettuja ja avohuollon tukitoimina sijoitettuja lapsia ja nuoria, iältään pääsääntöisesti 8–17 vuotiaita.

8 Toiminnallinen opinnäytetyö

8.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisessa opinnäytetyössä opiskelija osoittaa kykenevänsä liittämään yhteen ammatillisen teoreettisen tiedon ja ammatillisiin käytäntöihin (Vilka & Airaksinen 2004, 42).

Toiminnallinen opinnäytetyö nitoo yhteen työkokemuksesta sekä opinnoista saadun ammattitaidon ja vie ne käytännön asiakastyöhön. Työssä tavoitellaan tuotoksen erottuvuutta toisista saman aihepiirin opinnäytetöistä, myös oma persoonan tulisi näkyä lopputuotoksesta. (Vilka & Airaksinen 2004, 53.)

Projektissa on tavoitteena jokin ennalta asetettu päämäärä ja se on sidottu aikaan. Siinä haetaan joko kohdennettua tulosta tai kehitetään osakokonaisuutta suurempaan projektiin. Projektin valmistumiseen vaikuttaa suunnittelun malli sekä tapa, jolla se toteutetaan. Myös valvonta ja projektin käytännön organisointi vaikuttavat lopputulokseen. Jos kyseessä on opinnäytetyö, on suositeltavaa, että koko projektin ajan mukana on toimeksiantajan edustaja, oppilaitoksen edustaja sekä opiskelija. Opinnäytetyön tekijä tekee dokumentaation työstään, sen vaiheista, tiedon hankinnasta, laadusta sekä tutkimusongelmasta ja arvioinnista. (Vilka & Airaksinen 2004, 48–49.)

Tein toiminnallisen opinnäytetyöni työpaikallani työnantajani pyynnöstä. Opinnäytetyön tuotoksena tein retkioppaan. Oppaasta tuli työkalu ohjaajien käyttöön, heidän järjestäessä retkiä asiakkaina oleville lapsille ja nuorille.

8.2 Prosessin kuvaus

Opinnäytetyön projektina tein retkioppaan lastensuojelulaitoksen käyttöön. Prosessi sai alkunsa laitoksen johtajan ehdotuksen pohjalta. Oppaan teossa olivat mukana laitoksen ohjaajat. Keräsin heiltä tietoa avoimella haastattelulla ja teoriaa keräsin alan kirjallisuudesta.

Projektityö alkaa projektiehdotuksella. Valvovat tahot hyväksyvät, valvovat sekä antavat täydennysehdotuksia projektiin. Projektilla on selkeä tavoite ja tehtävä. Ehdotuksen pohjalta syntyy toimeksianto. Tämän jälkeen projektille laaditaan työskentelysuunnitelma, josta selviää tehtäväjaottelu ja niiden ajoittuminen. (Kuvio1.)

PROJEKTIN ALOITUS	PROJEKTIN SUUNNITTELU	PROJEKTIN TOTEUTUS	TYÖN SEURANTA	PROJEKTIN PÄÄTTÄMINEN
----------------------	--------------------------	-----------------------	------------------	--------------------------

Kuvio 1. prosessikuvaus. (Vilka & Airaksinen 2004, 47-50)

Projektia ryhdytään toteuttamaan tehdyn aikataulutuksen ja tehtäväjaottelun mukaan. Saaduista tuloksista tehdään dokumentit, jonka lisäksi kirjoitetaan päiväkirjaa projektin kulusta. Projektin ollessa laaja ja jos tekijöitä on useampia, on suositeltavaa ylläpitää projektin seuranta. Tällöin projektin vastaava varmistaa säännöllisellä seurannalla tavoitteiden toteutumista, suunnitelman pitävyyttä, kustannustehokkuutta sekä annettujen ohjeiden ja laadun vastaavuutta toisiinsa nähden. Projekti päättyy, kun asetetut tavoitteet on saavutettu ja projektin tulos on toimiva. Tuotoksen on oltava laadullisesti hyväksyttävä ja siihen liittyvät dokumentit on palautettu. (Vilka & Airaksinen 2004, 47-50.)

Opinnäytetyön tiedon kerääminen alkoi ajatusten vaihdolla ja ideoinnilla työpaikkani johdon ja vastaavan ohjaajan kanssa. Päätin käyttää työpaikkaohjaajien kokemusta välineenä tiedon hankinnassa. Päädyin selvittämään käytännössä käyttökelpoisiksi osoittautuneista tapoja ja tietoa. Tiedon hankkimiseen käytän avointa haastattelua (liite1) ja kerään näin materiaalia, jolla retkitoimintaa on aiemmin tehty. Tiedonkeruun edetessä ryhdyin työstämään opinnäytetyön tuotoksena kehitettyä retkiopasta. Tuotoksen tekemiseen vaikuttivat elämysteorian lisäksi ohjaajien kokemukset ja havainnot, joita sain pitkin opinnäytetyön prosessia käydyissä haastatteluista. Yksikön johto oli alusta saakka mukana oppaan tekemisessä, aluksi johto oli tarkkaileva ja suuntaviivoja antavana toimija ja oppaan muotoutuessa kohti lopullista muotoa sisällön tarkastaja. Oppaasta tehtiin mahdollisimman yksinkertainen ja retkitoiminnan kehyksiä luova työkalu, joka ei sido retkitoimintaa mihinkään tiettyyn kaavaan tai ympäristöön. Tuotoksena oli retkiopas yksikön ohjaajien käyttöön (liite 2).

8.3 Opinnäytetyön tiedonkeruumenetelmä

Opinnäytetyön tiedonkeruumenetelmä oli laadullinen, avoin haastattelu (liite1). Lähtökohtana oli ryhmäytyminen ja elämyspedagogiikka. Perusajatuksena avoimissa haastatteluissa on kirjoittamattoman tiedon saaminen ja sen ymmärtäminen, se myös selventää käsitteiden ja uskomusten vaikutusta aiempaan toimintaan. Tämä palvelee myös jonkin idean tai ajatuksen kehittämistä työyhteisön omiin tarkoituksiin. Se on vapaampi tapa koota materiaalia. Toiminnallisessa työskentelyssä suuntaava tieto on usein riittävä. (Vilkkä, Airaksinen 2004, 63–64.)

Keskustelut opinnäytetyön ideoinnista aloitettiin heti, kun opinnäytetyön tekeminen alkoi. Keskusteluissa käytiin läpi asioita, jotka ovat edesauttaneet aiemmin tehtyjen retkien onnistumisessa ja jotka toisaalta ovat johtaneet esimerkiksi retken keskeytymiseen, niillä haettiin raameja retkioppaan kehittämiseen. Keskusteluissa nousivat esiin nuorten ongelmat toimia ryhmässä ja toisten huomioiminen. Myös ryhmän pieni koko ja osallistujien valikoiminen, oikean ryhmähengen saamiseksi koettiin tärkeänä. Ohjaajien mielestä retket ovat tuoneet nuorille vaihtelua arkeen, onnistumisen kokemuksia ja paikan, jossa saa rauhoittua, ilman ulkopuolista painetta. Haastattelut tapahtuivat työaikana, työnantajan suostumuksella yleensä toimistossa. Osallisina keskusteluissa olivat kulloinkin työvuorossa olleet ohjaajat, joilla oli kokemusta retkien järjestämisestä. Myös laitoksen omistajat osallistuivat satunnaisesti.

Haastattelut kestivät kukin n. 1 tunnin ja niitä tehtiin tammi-toukokuussa. haastateltavina oli 8 ohjaajaa. Saamani tiedot kirjasin ylös sähköisesti puhelimeni muistioon tai vihkoon, joista kokosin tiivistelmän.

8.4 Avoimen haastattelun tulokset

Ryhmäytyminen ja ryhmässä toimimisen oppiminen nousivat tärkeiksi asioiksi haastatteluissa. Ohjaajien mukaan ryhmässä toimiminen on yksikön nuorilla haasteellista ja siihen saadaan harjoitusta järjestettävillä retkillä.

Elämysten kautta saatujen kokemusten vaikutus minäkuvaan ja itsetuntoon nähtiin yhdeksi tärkeäksi osa-alueeksi nuoren kasvussa ja kehityksessä sekä sosiaalisten suhteiden ymmärtäminen ryhmän toiminnassa.

Uusien ja erilaisten kokemusten saaminen ja uusien korjaavien kokemusten saaminen ja luontoon tutustuminen ja siellä toimiminen koettiin tärkeäksi. Retkiltä odotettiin, että nuorilla kasvaa perusluottamus, joilla pelot voitetaan ja itsetunto kehittyy ja nuoret saavat positiivisia kokemuksia. Erilaisen toimintaympäristön nähtiin mahdollistavan uusien toimintatapojen ja roolien löytämisen itsestään ja toisista osallistujista.

Lyhyidenkin retkien positiivinen vaikutus nähtiin arjessa niin yksikössä, koulussa kuin kotilomillakin. Ohjaajat kertoivat retkien lujittavan kiintymyssuhteen syntymistä nuoren ja ohjaajan välillä. Nuoret kokevat laitoksen toiminnan mielekkäämmäksi päästessään retkillä vaikuttamaan heitä itseään koskeviin toimintoihin.

Ohjaajien mukaan positiivisten muistojen syntyminen ja onnistumisen tunteet nähtiin arjessakin. Epäonnistumisista huolimatta nuoret muistavat positiiviset kokemukset, ja negatiiviset sattumukset monesti muuntuvat myöhemmin positiivisiksi muistoiksi.

Ohjaajien mukaan retken pitäisi alkaa ohjaajien yhteissuunnittelusta ja sen pitäisi sisältää ryhmäytymisharjoitteita ja luontoelementtejä, eli sellaista toimintaa, jonka varjolla nuorten täytyy tulla pois omalta mukavuusalueelta. Retkillä tulisi olla vapaata oleskelua ja omaa aikaa sekä mahdollisuus löytää omaehtoista tekemistä. Turvallisuusasiat ja turvallinen toimintaympäristö nähtiin tärkeiksi retken onnistumisen kannalta. Kaikesta suunnittelusta huolimatta suunnitelmat kuitenkin muuttuvat aina.

Ohjaajat kertoivat nuorten omien voimavarojen nousevan esiin, kun heidän täytyy ratkaista asioita yksin tai ryhmässä. Myös suhtautuminen oman edun tavoittelusta muuttuu ryhmän yhteisen edun tavoittelemiseksi.

9 Pohdinta

9.1 Opinnäytetyön tuotos

Elämyksellisessä retkitoiminnassa ainutlaatuinen tapahtumaketju voi voimaannuttaa nuorta etsimään uusia tapoja ajatella itseään, ryhmän jäseniä sekä suhdettaan ympäröivään todellisuuteen. Elämyksellisen kokemuksen ja seikkailun yhdistäminen voi synnyttää kiehtovien tapahtumien sekä ympäristötekijöiden avulla nuorena vahvoja tunteita, joiden avulla saavutetaan pedagogisia päämääriä. (Karppinen & Latomaa 2015, 46.)

Tavoitteena opinnäytetyössä oli uudistaa yksikön retkeily- ja seikkailutoimintaa ja innostaa ohjaajia järjestämään nuorille retkiä. Työskentelyyn oli tarkoitus osallistaa yksikössä työskentelevät ohjaajat ja näin saada tuotoksessa näkyviin kokemuksellista osaamista retkien järjestämisessä. Yksikössä on havaittu elämystoiminnalla olevan positiivinen vaikutus nuoriin ja heidän sosiaalisten sekä ryhmätaitojen kehittymiseen.

9.2 Luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyötä tehtiin toimeksiannon antaneen yksikön käyttöön ja sen lähtökohtana ovat yksikön ohjaajien aiemmat kokemukset sekä havainnot retkiltä opinnäytetyön prosessin aikana. Opinnäytetyön aineisto koostui yksikön ohjaajilta saaduista kokemuksista, retkillä kerätyistä havainnoista ja aiheeseen liittyvästä lukemastani teoria tiedosta. Opinnäytetyö eteni keräämäni tiedon mukaan ja se käytiin läpi toimeksiantajana toimineen yksikön johtajan kanssa säännöllisesti.

Toimeksiantajan kanssa käytyjen keskusteluiden ja hyväksynnän jälkeen jatkoin työskentelyä eteenpäin. Opinnäytetyön luotettavuuden voikin näyttää toteen edellä mainittujen asioiden valossa. Täytyy kuitenkin muistaa, että lastensuojeluyksiköiden asiakaskunnat ja toimintatavat ovat yksilöllisiä ja opinnäytetyöni perustui toimeksi antavan yksikön ohjaajien kokemuksiin retkitoiminnasta.

Opinnäytetyön merkittävyys onkin juuri heidän työhönsä liittyvän kokemuksellisen tiedon esiin tuominen ja sen käyttäminen yksikön oman toiminnan kehittämisessä. Opinnäytetyön aineisto kohdistuu osittain pieneen osaan lastensuojelun kenttää, eikä sitä pidä yleistää laajemmin lastensuojelun käytäntöihin tai toimintatapoihin.

Luontoympäristö lapsen sosiaalisena ja fyysisenä ympäristönä tarjoaa tutkitusti mahdollisuuden rauhoittumiseen, rentoutumiseen, virkistymiseen, itsetunnon vahvistumiseen, minä- kuvan selkiintymiseen ja stressioireiden helpottumiseen. Sen lisäksi, että luonnon hyvinvointivaikutukset painottuvat toiminnallisuuteen ja yhteisöllisyyteen, niin luontoympäristö tarjoaa myös konkreettisen mahdollisuuden löytää keinoja psyykkiseen itsesäätelyyn ja hoitaa siis mieltä myös suoraan. (Polvinen, Pihlajamaa & Berg 2012, 5)

Luonto toimintaympäristönä tarjoaa itsessään eettiset lähtökohdat toiminnalle. Ohjaajat ovat velvollisia huolehtimaan luonto arvojen noudattamisesta, sekä siitä ettei luontoa turmella tai vahingoiteta. Toiminta suunnitellaan matalan kynnyksen periaatteella ja tehtävien haasteellisuutta lisätään yksilön oman sietokyvyn ja taito tason mukaan. Retkillä keskitytään perusasioihin. Näin varmistetaan kaikille tasavertainen mahdollisuus onnistua aktiviteeteissa. Pidättäytymällä helpohkoissa perusasioissa saadaan parhaiten onnistuvaa toimintaa ryhmän suorituskykyä ajatellen, näin mahdollistetaan se että, jokainen osallistuja voi saada onnistumisen elämyksiä ja kokemuksia. Osallistujilla ei ole pakkoa suorittaa tehtäviä tai ne voi suorittaa myös osittain, osallistujan näin itse halutessa. Vapaaehtoisuus on yksi retken lähtökohdista ja jonkin pakko suorittaminen veisi pohjan retken tarkoitukselta. Retkelle sovitaan yhteiset säännöt etukäteen ja kaikkien mukaan lähtevien on sitouduttava noudattamaan niitä.

Yhteisesti sovitut säännöt auttavat helpottamaan niiden noudattamista ja näin osallistujia vastuullistetaan omasta käytöksestä. Myös sääntöjen noudattamattomuuden seurauksista on sovittava etukäteen. Osallistuvien nuorten omaisilta on oltava lupa retkeen osallistumiselle ja osallistujien terveyttä turvataan varautumalla onnettomuuksiin ja äkillisiin muutoksiin retkiohjelmassa. Elämys- ja seikkailu antavat eettisen pohjan retkitoiminnalle, tuoden toimintaan mukaan ihmisen luontaisten käyttäytymismallien hyödyntämisen sijaishuollossa ja vahvistaen niitä.

9.3 Oppiminen ja ammatillinen kasvu

Omaa kehitystäni ja oppimista opinnäytetyön prosessin aikana voin kuvata silmiä avaavaksi ja kriittisen tarkastelun lisääntymiseksi omaa työskentelyäni kohtaan. Olen oppinut arvioimaan enemmän nuorten kanssa tekemieni asioiden vaikuttavuutta heidän henkilökohtaiseen kehitykseen ja sijaishuollon asiakkuuteen. Kaikilla on henkilökohtaisia tarpeita ja mielestäni ne korostuvat sijaishuollon asiakkailla. Näiden tarpeiden ja tyhjiöiden täyttämisen tärkeys on selkeytynyt minulle ja olen pyrkinyt ottamaan ne huomioon työskentelyssä. Turhien asioiden vähentäminen ja pois jättäminen työskentelystä sekä realistisemmän kuvan saaminen itsestäni suhteessa asiakkaisiin ja työhön on keventänyt työn rasittavuutta ja omaa suhtautumista työhön.

9.4 Retkioppaan arviointi

Retkiopas antaa ohjaajille toimintamallin ja tietyt raamit, minkä puitteissa retkeä voidaan suunnitella ja mitä kaikkea täytyy ottaa huomioon saadakseen lopputulokseksi onnistuneen retken. Opas sisältää toiminnassa tärkeiksi nähdyt elementit sekä antaa esimerkkejä ottaa huomioon/toteuttaa niitä.

Lapsen kokonaisvaltainen kehitys tukeutuu hyvin vahvasti hänen ja hänen ympärillään olevaan sosiaaliseen todellisuuden vuorovaikutukseen. (Ahonen 2017, 59-60.)

Turvallinen kasvuympäristö edistää ja turvaa lapsen kehittymistä. Se myös parantaa yleistä hyvinvointia, kognitiivisten tietojen, taitojen sekä asenteiden normaalia kasvua. Lapsen kasvussa aikuisten turvallinen ja huolta pitävä läsnäolo on tärkeää. (THL 2018.)

Opas määrittelee ryhmää ja sen toimintaa sekä korostaa turvallisen ohjaajan ja turvallisuuden merkitystä retkelle. Retkioppaan avulla voi miettiä tiettyä nuorta ja hänen problematiikkaansa ja miettiä soveltuuko retki ko. nuorelle ja olisiko sillä positiivisia vaikutuksia häneen. Ryhmädynamiikka kehittyy erilaisten ryhmäprosessien vaikutuksesta. Dynamiikkaa käynnistäviä tekijöitä ovat tunnetilat, impulssit, ärsykkeet sosiaalisessa kanssakäymisessä ja ympäristö. (Kauppila 2005, 92-93.)

Tekemäni retkiopas toimii ohjaajille suunnittelun välineenä ja antaa uutta motivaatiota retkien toteuttamiseen. Opas antaa erilaisia näkökulmia retkillä toteutettaviin ja seurattaviin asioihin, jotka voisivat helposti jäädä huomiotta. Opas voi antaa perusohjeita uraa aloitteleville ja uutta näkökulmaa kokeneimmille toimijoille. Jatkotutkimusidea opinnäytetyössäni voisi liittyä retkitoiminnan vaikuttavuuteen avohuollon asiakkuudessa oleville nuorille, ennaltaehkäisevänä toimintana.

Lähteet

- Ahonen, L. 2017. Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ala-Pönttiö, T. 2014. Kasvatuksesta seikkailu. Ohjeita seikkailukasvatuksen menetelmien käyttöön kasvatuksen tukena lastensuojeluyksikössä. Opinnäytetyö. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma.
- Araneva, M. 2016. Lapsen suojele. Toteuttaminen ja päätöksenteko. Käsikirja lapsen asioista päättävälle. Helsinki: Talentum pro.
- Asela, M. 2011. Elämys ja seikkailukasvatus varhaiskasvatuksen tukena. Opinnäytetyö. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma.
- Hakamaa, A. & Palovaara, M. 2013. Sensitiivisyyttä, hoivaa ja rajoja – opas lapsen kiintymyssuhteen tukemiseen ja kiintymyssuhdevaurioiden korjaamiseen lastensuojelun ammattilaisille. Opinnäytetyö. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma.
- Hurme, K. & Kyllönen, T. 2014. Turvassa. Vahvista lapsen turvallisuuden tunnetta ja varaudu vaaratilanteisiin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kalliola, T. Kurki, A. Salmi, M. Tamminen-Vesterbacka, T. 2010. Matkalla ohjaajuuteen. Helsinki: Kirjapaja.
- Karppinen, S. & Latomaa, T. 2015. Seikkaillen elämyksiä III Suomalainen seikkailu pedagogiikka. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Kopakkala, A. 2005. Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Kauppila R. 2005. Vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot. PS-kustannus: Keuruu.
- Känkänen, P. Forsberg, H. Ritala-Koskinen, A. Törrönen, M. 2006. (Toim.) Lapset ja sosiaalityö, 135-144. Kohtaamisia menetelmiä ja tiedon uudelleen arviointia. Juva: PS-kustannus,
- Lagerstedt, A. 2018. Persoonan vauriot. Etelä- Pohjanmaan Sairaanhoidopiiri. http://www.epshp.fi/files/5340/Lapsen_hylkaamisen_ja_kaltoinkohtelun_seurauksia.pdf 16.2.2018.
- Lastensuojelulaki. 417/2007.
- Latomaa, T & Karppinen, S. (toim.). Seikkaillen elämyksiä II. Elämyksen käsitehistoriaa ja käytäntöä. Tampere: Lapin yliopistokustannus.
- Lehtola, S. 2014. Varhaisen stressin vaikutukset lasten aivojen kehitykseen. Syventävät opinnot. Turun yliopisto, kliininen laitos. Psykiatria.
- Lindholm, P. Väisänen, J. 2010. Seikkailutoiminnan kehitykselliset ja terapeuttiset tavoitteet – kehityspsykologinen ja psykiatrinen näkökulma seikkailutoimintaan. Seikkaillen elämyksiä II. Elämyksen käsitehistoriaa ja käytäntöä. Tampere. Juvenes Print: Lapin yliopistokustannus.
- Mankinen, K. 2008. Lapsen psyykkisestä sairastamisesta. Schulman. M., Kalland. M. Leiman. A. Siltala. P. (toim.) Lastenpsykoterapia ja sen vuorovaikutukselliset ulottuvuudet. Helsinki: Therapeia -säätö, 98-115.
- Marttila, M. Artikkelit. Liikunta ja tiede lehti 53. 5.2016.

- Neuvonen, M. 2016. LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLLON VAIKUTTAVUUS Tavoitteet ja niihin vastaaminen lastensuojelun sijaishuollossa ja jälkihuollossa. Pro -gradu tutkielma. Itä- Suomen yliopisto yhteiskuntatieteiden laitos. Sosiaalityö.
- Pajulo, M. Salo, S. Pyykkönen, N. 2016. Psykkisen kehityksen riskit ja suojaavat tekijät. Kumpulainen, K. Aronen, E. Ebeling, H. Laukkanen, E. Marttunen, M. Puura. K. Sourander. A. (toim.). Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. Helsinki: kustannus Oy Duodecim. 78-81.
- Polvinen, K. Pihlajamaa, J & Berg P. 2012. Luonnosta hyvinvointia lapsille ja nuorille. Kuvauksia luonnon hyvinvointi vaikutuksista, palveluista ja malleista palveluiden kehittämiseen. Sitra. Kansallinen hyvinvointi verkosto. S. 5.
https://media.sitra.fi/2017/02/27174148/Luonnosta_hyvinvointia_lapsille_ja_nuorille-2.pdf
- Rautio, P. 2004. Lasta pitäisi kuunnella entistä enemmän huostaanotoissa ja sijoituksissa. Lapin yliopisto. Tutkimus uutiset. 29.3 2004.
<https://www.ulapland.fi/news/Lasta-pitaisi-kuunnella-entista-enemman-huostaanotoissa-ja-sijoituksissa/gu3y14s0/d0a78692-e981-4a5c-bdb2-77413e12ef>.
- Santala, A. 2017. Lastensuojelulaitoksen omistaja. Erityistason perheterapeutti. Yksilöterapeutti. VET terapeutti. VET terapeutti kouluttaja. 12.11.2017. Haastattelu.
- Schulman, M. Kalland, M. Leiman, A & Siltala, P. 2007. (Toim.) Lastenpsykoterapia ja sen vuorovaikutukselliset ulottuvuudet. Therapie-säätiö. Helsinki: Therapie-säätiö, 110-128.
- Seppänen, P. 2010. MITÄ KIELTÄ TEILLÄ PUHUTAAN Nuoren osallisuuden tukeminen sosiaali- ja mielenterveystyön kommunikaatiokulttuurissa. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Yhteiskuntatieteiden laitos. Sosiaalityö. Pro -gradu tutkielma.
- Sinkkonen, J. Kalland, M. 2011. (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOYpro Oy, 207-216.
- Sinkkonen, J & Tervonen-Arnkil, K. 2015. Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. (Toim.) Helsinki: kustannus Oy Duodecim, 145-150.
- Söderholm, A. Halila, R. Kivitie-Kallio, S. Mertsola, J. Niemi, S. 2004. Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Telemäki, M. Bowles, S. 2001. Seikkailukasvatuksen teoria ja käytäntö, osa I. Kajaani: Kajaanin opettajankoulutusyksikkö, julkaisumyynti. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2018. Lapset, nuoret ja perheet. Tutkimustuloksia. Kasvu ympäristön turvallisuus. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia/kasvuympariston-turvallisuus_5.2.2018.
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2017. Lastensuojelunkäsikirja. Lapsen arki ja perushoito sijaishuollossa. Terveiden ja hyvin voinninlaitos. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/hoito-ja-kasvatus-sijaishuollossa/lapsen-arki-ja-perushoito-sijaishuollossa.30.5.2017>.
- Vilka, H. Airaksinen, T. 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Widenius, S. 2017. MISTÄ ON HYVÄ SEIKKAILUKASVATUS TEHTY. Suomalaisen seikkailukasvatuksen tunnuspiirteiden ja arvojen määrittäminen laadukkaan toiminnan kuvaajiksi. Opinnäytetyö. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma.

Avoin haastattelu Perhekuntoutuskoti Ariannen ohjaajille

Haastattelija on sosionomiopiskelija Jukka Piironen.

Haastattelut tehdään tiedonkeruiksi opinnäytetyötä varten.

Kerättävää tietoa käytetään opinnäytetyön tuotoksena syntyvän retkioppaan tekemiseen. Haastattelujen tulokset esitetään opinnäytetyössä tiivistelmänä.

Haastattelukysymykset:

Mitkä ovat retkien kasvatuksellisia tavoitteita?

Mikä on mielestäsi seikkailun ja elämyksen merkitys sijaishuollossa oleville nuorille?

Onko retkiltä saatu mielestäsi selkeitä tuloksia sijaishuoltonuorille ja onko niillä ollut vaikutusta heidän arkeensa?

Mitä elementtejä haluaisit retkien ehdottomasti sisältävän?

Mitä asioita retkien aikana ja niiden jälkeen on noussut esiin?

Liite 2

Retkiopas 31.5
-18.pdf